

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

УДК 327.8: 15

Демартино А. П.

НАПЕРЕДОДНІ АНЕКСІЇ КРИМУ: РУШІЙНІ СИЛИ АГРЕСИВНОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті досліджуються рушійні сили агресивного зовнішньополітичного курсу Російської Федерації напередодні анексії Криму. Остання розглядається як спланована, ретельно підготовлена спеціальна операція, яку було реалізовано під керівництвом Президента Росії В. Путіна та його близького оточення за мовчазної згоди істеблішменту й основної маси російського народу. До рушійних сил російської агресії віднесені: прагнення російської правлячої верхівки убезпечити своє внутрішньополітичне панування; апробація методів та інструментів інформаційної війни; задіяння незаконних збройних формувань в якості важливого суб'єкта ведення «гібридної війни»; задіяння ідеологічного потенціалу Російської православної церкви та ін.

Ключові слова: анексія Криму, гібридна війна, агресія, політична пропаганда, інформаційна війна.

Агресивна політика Російської Федерації, яка сколихнула весь світ на початку 2014 р., не виникла раптово. Її супроводжують як уся попередня історія, так і процес цілеспрямованої підготовки російської верхівки до відтворення безроздільного панування на пострадянському просторі та визначального впливу на розвиток європейського і світового співтовариства. Відтак, додаткового осмислення потребують процес та відповідні засоби забезпечення зовнішньополітичної експансії сучасного російського політичного режиму на чолі з Президентом В. Путіним.

До аналізу проблематики, пов'язаної з діяльністю Російської Федерації, що передувала анексії Криму й остаточному визначенню її агресивного зовнішньополітичного курсу, вже зверталися західні вчені, експерти, журналісти-розслідувачі В. Морріс, М. Марфі, М. Голлоуей, І. Мандро, Н. Гібер, а також українські – В. Горбулін, М. Розумний, Д. Тимчук, Г. Друзенко. Однак, з огляду на важливість даної проблеми, варто здійснити системний, поглиблений розгляд подій і чинників, що передували анексії Криму та подальшим агресивним діям Російської Федерації. Метою статті є політологічний аналіз рушійних сил, що забезпечили можливість анексії Криму та розгортання Росією «гібридної війни» на Сході України.

З приходом в Україні до влади В. Януковича і з призначенням головою Служби безпеки України (СБУ) В. Хорошковського були змінені пріоритети в діяльності цієї організації, що викликало й відповідні структурні зміни в спецслужбі. Передусім навесні 2010 р. була проведена реорганізація управління із захисту інтересів України від іноземних спецслужб департаменту контррозвідки. Нумерація відділів у цьому управлінні відповідає пріоритетам спецслужби. Звідси показовим є те, що в ході реформування Перший відділ «переключився» з протидії російським спецслужбам на роботу проти США, тоді як Росією став займатися Четвертий відділ. При цьому даний відділ, який був покликаний протидіяти підривної діяльності сусідньої країни, був не тільки відсунутий «на четвертий план», а й кардинально скорочений. Одночасно 19 травня 2010 р. СБУ і Федеральна служба безпеки (ФСБ) Російської Федерації підписали договір про співпрацю, відповідно до якого співробітники ФСБ повернулися на об'єкти Чорноморського флоту (ЧФ) РФ у Севастополі й Криму (в грудні 2009 р. вони покинули Україну на вимогу Києва, оскільки активно займалися вербуванням українських громадян, фінансуванням проросійських сил та іншою підривною діяльністю). Таким чином, упродовж 2010–2013 рр. ФСБ і Головне розвідувальне управління (ГРУ) Генерального штабу Збройних Сил (ГШ ЗС) РФ отримали можливість

практично безперешкодно працювати проти України, створюючи на Південному Сході потужні агентурні мережі. Управління мережею ФСБ здійснювалося відповідним структурним підрозділом при штабі ЧФ РФ у Севастополі, а мережею ГРУ – структурним підрозділом цієї спецслужби в Ростові-на-Дону [1].

Наведену Д. Тимчуком інформацію підтверджує, зокрема, колишній народний депутат України від Комуністичної партії України (КПУ) Л. Грач, який у березні 2017 р. в коментарі медіа-ресурсу «Медуза» стверджував, що ФСБ почала підготовку анексії Криму ще в 2005 р. – одразу після Помаранчевої революції – і що саме йому російські офіційні особи спочатку пропонували очолити республіку. Він зазначив, що допомагав їм у цьому Н. Патрушев, який сьогодні є секретарем Ради безпеки, а в 2008 р. обіймав посаду директора ФСБ: «Він зрозумів першим, а інші в ігри грали. Хочу вам сказати, якщо б він тоді не підтримав мої проросійські настрої, які я відкрито висловлював у ролі народного депутата України, то в Криму б зараз стояв американський флот», – зазначив екс-парламентарій. – «Зустрічалися з ним у Москві, а також з його представниками на Кубані», – додав комуніст [2].

Цілеспрямовану пропагандистську підготовку до агресії проти України Кремль розпочав з 2008 р. Зокрема, в Центрі інформаційної безпеки ФСБ РФ (18-й центр) були створені підрозділи для проникнення в соціальні мережі України. Про діяльність цієї структури дуже мало інформації у відкритих джерелах. Однак у серпні 2014 р., під час загострення ситуації в АТО, глава СБУ В. Наливайченко оприлюднив такі дані: «18-й спеціальний центр ФСБ Росії працює як спеціальна установа, де цілодобово майже 1,5 тис. осіб у соціальних мережах через роботизовані системи розсилки повідомлень цілеспрямовано останні три доби розсилають повідомлення і тексти панічного характеру» [3].

Американський аналітик М. Голлоуей (Mikel Holloway) у статті «Як Росія перетворила соціальні медіа в Криму на зброю» для військового видавництва США «Real clear defense» зазначає, що Крим став своєрідним полігоном для російських інформаційних операцій. Це продемонструвало всьому світові потужність військового використання соціальних медіа. «Під час анексії Криму російський уряд витратив більш ніж 19 млн доларів на фінансування роботи 600 осіб, які постійно коментували статті, писали блоги і проводили діяльність у соціальних медіа. Їх метою було змінити думку громадськості та міжнародної спільноти, перекрити голоси дисидентів в онлайн-медіа, створити враження, що населення підтримує анексію», – відзначає автор. Росія використовувала як традиційні, так і соціальні медіа в Криму, генеруючи неправдиві новини, блоги від лжесвідків, вірусні відео, намагаючись вплинути як на старші покоління, так і на молодь. Поряд з цим, зазначає М. Голлоуей, робота українських урядових сайтів у Криму була заблокована, на новинні сайти здійснювалися напади, комунікація Військово-Морських Сил (ВМС) України блокувалася, що створило інформаційний вакуум у регіоні. Відповідно, прихильники анексії швидко завоювали інформаційну перевагу, що дозволило Росії суттєво зменшити витрати на анексію півострова [4].

Про методи та інструменти інформаційної війни РФ написав також К. Джайлс (Keir Giles), експерт Британського аналітичного центру в галузі міжнародних відносин (Royal Institute of International Affairs), який опублікував у листопаді 2016 р. в коледжі НАТО навчальний посібник з використанням численних російських документів. Він стверджує, що для Москви протистояння означає набагато більше, ніж просто завоювання «інформаційного простору». Захід, зрештою, усвідомив (зі значним запізненням), що інформаційна війна вже давно почалася. Її найпомітніші прояви добре відомі: проникнення на урядові й стратегічні сайти з метою підриву довіри людей до державних інститутів; створення армії «тролів» і «ботів» для розповсюдження неправдивої інформації, провокування протиріч у соціальних мережах; проведення масованих інформаційних кампаній прокремлівськими ЗМІ. Так, Russia Today (RT) і Sputnik фінансуються владою і ведуть мовлення декількома мовами. Вони беруть під приціл чутливі для Заходу питання, на кшталт міграційної кризи, подають

перекручену, конспірологічну картину дійсності. RT і Sputnik з 2012 р. одержували з російського бюджету від 600 мільйонів до 1 мільярда доларів на рік [5].

З 2013 р. в Росії і на Заході почали писати про «фабрики тролів», які слугували справжніми підпільними інформаційними цехами. Так, журналісти «Нової газети» дізналися про їхнє існування лише завдяки оголошенню про найм «операторів», які повинні були писати коментарі на зазначених сайтах й отримувати платню за умови пред'явлення скріншотів. Дві колишні співробітниці, які працювали цілодобово в непримітних будівлях у передмісті Санкт-Петербурга, згодом дали свідчення (в тому числі в суді) через суперечку з приводу оплати. Зокрема, з'ясувалося, що «операторам» потрібно було постійно міняти проксі, щоб їх розташування не могли встановити, а також обирати собі образ (студент, спортсмен, викладач) і тему зі списку, в рамках якої передбачалися дискредитація українського уряду, засудження міжнародні антиросійських санкцій, позитивні відгуки про національну економіку. А. Гармажапова в «Новій газеті» писала, що в «Агентстві інтернет-досліджень», яке спеціалізувалося на розповсюдженні прокремлівських повідомлень працювало близько 600 чоловік [6]. Основні напрями діяльності подібних агенцій включають: поширення в інтернеті брехні, навмисне спрощення висновків і фальсифікацію документів; створення сторінок у соціальних мережах з метою масштабних маніпуляцій, сканування всіх систем задля підготовки і здійснення кібератак, покликаних змінити світогляд супротивника так, щоб його рішення ухвалювалися з вигідним для Москви змістом. Зокрема, в західних ЗМІ пишуть про те, що кібератаки груп АРТ 28 і АРТ 29, які приписуються відповідно військовій (ГРУ) і внутрішній (ФСБ) розвідкам, підтримуються величезними зусиллями задля того, щоб змусити цільові групи людей повірити в меседжі Кремля.

Поряд з вищезазначеним, почали діяти численні структури російського впливу всього політичного спектру – від праворадикальних і клерикальних течій до комуністичних. У південно-східних регіонах і Криму російські спецслужби сформували розгалужену мережу українських організацій проросійського спрямування, контрольованих або навіть очолюваних російською агентурою. Йдеться про структури Партії регіонів, КПУ, Прогресивної соціалістичної партії України (ПСПУ), партії «Батьківщина», партії «Русское единство»; різні православні групи, орієнтовані на ідеї «русского мира», сепаратистські політичні угруповання, криміналізовані парамілітарні утворення (козачі формування, охоронні структури і т. д.). Більшість цих груп не мала широкої громадської підтримки, однак вони активно взаємодіяли з правоохоронними органами за часів режиму В. Януковича, всіляко підтримували і розвивали російський вплив в Україні. Починаючи з 2010 р. на Сході й Півдні України істотно активізувався «Реконструкційний рух», який використовувався ГРУ і ФСБ з метою вивчення і підготовки територій України до ведення бойових дій.

Напередодні здійснення стратегічної спецоперації Кремль ще влітку 2013 р. розпочав безпосередню підготовку до анексії Криму та агресії на Сході України. Так, у Криму протягом листопада 2013 – лютого 2014 рр. відбувалася консолідація проросійських сил, організовувалися незаконні збройні формування (загони «самооборони»), створювалася політична й організаційна інфраструктура для окупації півострова. За заздалегідь підготовленим планом, починаючи з 20 лютого 2014 р. (ще до втечі В. Януковича з Києва), були організовані мітинги під сепаратистськими гаслами в містах Севастополі та Симферополі, в яких провідну роль відігравали громадяни РФ. Поряд з агентурою ФСБ, ГРУ, Служби зовнішньої розвідки (СЗР), а також їх бойовими підрозділами, для участі в цих заходах з Росії були спеціально завезені до Криму російські громадяни з числа спортсменів, працівників охоронних фірм, колишніх військовослужбовців, які виконували роль «обурених кримчан», провокували конфлікти, всіляко намагалися дестабілізувати ситуацію. У пресі, на телебаченні, в Інтернеті реалізовувалися пропагандистські кампанії і спеціальні інформаційні операції. Масовими тиражами видавалися різні книги про майбутню російсько-українську війну. Ідеологічною основою російської пропаганди стала концепція «русского

мира», сформована в середині 1990-х рр. П. Щедровицьким і підхоплена в 2010-х рр. В. Путіним і патріархом Російської православної церкви (РПЦ) Кирилом (В. Гундяєвим).

Стосовно України політичний зміст цієї концепції найповніше було розкрито в «програмній промові» (за оцінкою офіційного сайту Московської патріархії), з якою 3 листопада 2009 р. Патріарх Московський і всієї Русі Кирил виступив на відкритті III Асамблеї «Русского мира» в Москві [7]. Глава РПЦ чітко розставив акценти Кремля в інформаційно-пропагандистській експансії в Україні. У цьому контексті Г. Друзенко зазначив: «Ця мова примітна насамперед тим, що в ній Предстоятель найбільшої помісної православної церкви протягом свого 25-хвилинного виступу жодного разу не згадав Христа, тільки тричі Бога і, разом з тим, 38 разів повторив словосполучення «русській мір» – термін, який у контексті патріаршої промови звучить як геополітичний концепт, мало пов'язаний із церковним ученням» [8].

Основу зазначеної концепції становить ідея облаштування «цивілізаційного простору», що стоїть на трьох стовпах: 1) православ'я; 2) російська культура і особливо мова; 3) «спільна історична пам'ять і спільні погляди на суспільний розвиток». «Ядром», або «становим хребтом» «русского міра», або (як його ще називає Кирило) «історичної Русі» є Росія, Україна і Білорусь. Серед «доленосних завдань» РПЦ патріарх виділив: забезпечити для «русского міра» роль «потужного гравця на світовій арені»; «зберегти цінності і способи життя, які цінували наші предки й, орієнтуючись на які вони створювали, зокрема, і велику Росію»; «стати сильним суб'єктом міжнародної глобальної політики». Підсумовуючи свій виступ, Кирило сказав: «Незалежні держави, що існують на просторах історичної Русі й усвідомлюють свою спільну цивілізаційну приналежність, могли б продовжувати разом зводити «русській мір» як свій спільний наднаціональний проект. Це означало б, що країна відносить себе до російського світу, якщо в ній використовують російську мову як мову міжнаціонального спілкування, розвивається російська культура, а також зберігаються спільна історична пам'ять і єдині цінності суспільного будівництва» [8].

Оцінюючи висловлені ідеї, Г. Друзенко зробив висновок: Для України участь у такому «наднаціональному проекті» означає тільки одне – завершення проекту «незалежна Україна» як такого. Незважаючи на кількарізове згадування України і української мови, лідер РПЦ, очевидно, вірить, що існування української нації – якесь історичне непорозуміння, а тому, свідомо чи несвідомо, видає себе, говорячи про «народ Русі» в однині. Більше того, патріарх Кирило, наводячи у своїй промові перелік закордонних парафій РПЦ, дає зрозуміти, що Україна – «не закордон». Також, «нічого сумняшеся», московський першоієрарх приписує Україну до країн з «домінуючою російською культурою». І нехай нікого не вводять в оману гра понять «російський» і «русській» у патріаршому виступі. Як він сам обмовився, орієнтація на «російські цінності» є наслідком створення «великої Русі» [8].

Загалом російська пропаганда працювала на три основні цільові аудиторії: західну, українську і власне російську. Головним завданням на західному напрямку було обґрунтування штучності української нації та приреченості української держави, яка так і не відбулася. Так, у квітні 2008 р. під час Бухарестського саміту НАТО Путін заявив президенту США Дж. Бушу: «Україна – це взагалі не держава. Частина її територій – Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами ... якщо Україна піде в НАТО, то піде без Криму і Сходу – вона просто розпадеться» [9].

В Україні поширювалися міфи про одвічну єдність з російським народом, про так званий «триєдиний, штучно розділений російський народ», про переваги приєднання до нової Російської імперії чи СРСР-2 «під геніальним керівництвом В. Путіна». Окремо наголошувалося на некомпетентності українських еліт, які не можуть управляти незалежною державою, на їх корумпованості, нездатності до знаходження компромісів тощо. Суспільство «інфікувалося» ідеями великодержавного шовінізму, імперіалізму, неповноцінності інших народів у порівнянні з російським народом, православного фундаменталізму, російського фашизму тощо.

Російська культурна політика на українському напрямку була повністю інтегрована в загальну стратегію ліквідації української державності. Для ведення російської пропаганди широко використовувались не тільки засоби масової інформації, а й культурно-розважальна індустрія: кінематограф, шоу-бізнес, політичні й «культурні» програми телебачення, радіомовлення, Інтернет і т. д. Російська культурна експансія проти України здійснювалася свідомо і наполегливо протягом усіх років незалежності, чому сприяла неефективність державної гуманітарної та культурної політики.

Стосовно ролі російської пропаганди і ЗМІ в підготовці анексії Криму та організації «референдуму» достатньо процитувати виступ російського політтехнолога Г. Павловського на конференції в Берліні у травні 2014 р.: «Я вважаю, що до 2013 року російське телебачення перейшло межу пропагандистського ресурсу влади, залишивши далеко позаду програмну цензуру керованої демократії. Телебачення стало гілкою влади – рівноправною і в чимось не менш самостійною, ніж апарати ФСБ, Генпрокуратури і Слідчого комітету. Зануривши десятки мільйонів людей в підроблену реальність, де їх лякають вигаданими патологіями («лібералами», «гомосексуальними педофілами», «фашистами» і т. ін.), державне телебачення РФ стало репресивним патотрансляванням, що виконує функцію державної ідеології» [10]. У зв'язку з цим у 2014 р. координатор групи «Інформаційний спротив» Д. Тимчук, досліджуючи вплив російської пропаганди в Криму, виділив такі ключові фактори її впливу: 1) об'єктивні сприятливі умови для впливу російського медіа-простору на інформаційне поле України (зокрема, актуальність одних і тих самих регіональних проблем і процесів, відсутність мовного бар'єру), що гранично спрощувало вплив Росії на українське інформаційне поле; 2) ретрансляція українськими ЗМІ повідомлень російських інформантів; на початковій стадії російської агресії це зіграло фатальну роль: українські мас-медіа підхоплювали російську дезінформацію щодо подій у Криму, і в підсумку інформаційний удар по Україні посилювався багаторазово; жертвою дезінформації ставало не тільки українське, а й міжнародне співтовариство, оскільки українські ЗМІ «підтверджували» російські «дези»; 3) наявність «інформаційної п'ятої колони» у вигляді проросійських ЗМІ, що працюють в Україні; 4) психологічна та ментальна готовність аудиторії на Півдні та Сході України піддаватися російському інформаційному впливу внаслідок «інформаційної залежності», яка формувалася упродовж тривалого часу (населення депресивних регіонів завжди інформаційно вразливіше, оскільки намагається знайти пояснення своєму низькому рівню добробуту й лакейськи підхоплює надані ворожою пропагандою версії); недостатня робота державних структур по формуванню громадської думки в цих регіонах, а також низька якість телевізійного і кіно (відео) продукту вітчизняного виробництва [11].

Під час анексії Криму інформаційні та політичні методи були доповнені прихованими військовими і підризними діями. Експерти переконані, що у Кримській операції використовувалися швидкість і раптовість з метою ускладнення військової відповіді з боку України. Успіх операції був забезпечений перекиданням додаткових «спеціальних» і «елітних» сил. Зокрема, сили спецоперацій стояли за захопленням місцевого парламенту 27 лютого 2014 р. Це дозволило обрати російську «маріонетку» С. Аксьонова головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Сили самооборони Криму виконували декоративну функцію і служили прикриттям російських військ. Сили спеціальних операцій (ССО) очолили захоплення важливих військових об'єктів. Однак ці дії вимагали більшої кількості особового складу. Саме тому до сил спецоперацій приєдналися спецназ ГРУ і морська піхота. Від захоплення парламенту до підписання договору про включення Криму до складу Росії пройшло всього 19 днів. Сім днів по тому всі підрозділи ЗСУ склали зброю. Такі терміни серйозно відрізняють кримську операцію від наступних бойових дій на Донбасі [12].

Висновки західних експертів практично повністю підтверджує військовий експерт і головний редактор журналу «Moscow Defense Brief» М. Барабанов, який зазначає, що російська військова інтервенція в Крим приголомшила багатьох, змусивши навіть ряд спостерігачів на Заході і в Україні говорити про «гібридну війну». Дії, спрямовані на силове

прикриття кримського проросійського руху і забезпечення невтручання в події на півострові українських силових структур були сплановані і здійснені вельми ефектно. У ролі «ввічливих людей», як тепер відомо, виступали підрозділи російських Повітряно-десантних військ (ПДВ), бригади спецназу, а також підрозділи ССО, що стало фактично їх дебютом. Одним із практичних заходів підготовки Росії до анексії Криму стало розгортання в Південному військовому окрузі ЗС РФ оперативного угруповання військ для забезпечення безпеки проведення Олімпійських зимових ігор 2014 року, яке за своїм складом у кілька разів перевищувало зазначені потреби. Операція в Криму була підтримана (в якості прикриття) раптовою перевіркою боєготовності Західного і частини Центрального військових округів, розпочатою за наказом В. Путіна 26 лютого 2014 року. Заявлені цього разу цілі перевірки дійсно виконувалися і війська перекидалися в основному далеко від кордонів України, в тому числі в північні регіони Росії. Це дозволило замаскувати перекидання декількох тисяч військовослужбовців спецназу і ПДВ в Крим. Одночасно почали висуватися окремі частини до російсько-українського кордону, покликані чинити тиск на Україну з метою недопущення використання нею військової сили в Криму [13].

Таким чином, анексію Криму, всупереч твердженням керівництва РФ, слід вважати спланованою, ретельно підготовленою спеціальною операцією, яку було реалізовано під керівництвом Президента РФ В. Путіна та його близького оточення за мовчазної згоди істеблшменту і основної маси російського народу. Русійними силами агресивного зовнішньополітичного курсу, що остаточно себе виявив під час анексії Криму, послуговували: прагнення російської правлячої верхівки убезпечити своєвнутрішньополітичне панування шляхом сумнівних зовнішньополітичних успіхів; реалізація ментально-історично зумовленого бажання російського народу до відтворення російської імперії шляхом використання ідеї «русского міра»; апробація методів та інструментів інформаційної війни, розроблених з метою забезпечення першості Російської Федерації на євразійському геополітичному просторі; задіяння незаконних збройних формувань в якості важливого суб'єкта ведення «гібридної війни»; ідеологічне виправдання агресивного зовнішньополітичного курсу за допомогою структур Російської православної церкви; прикриття спеціальної операції по захопленню території України волевиявленням населення Кримського півострова. Зазначені ресурси в повному обсязі були задіяні для подальшої ескалації розв'язаної війни проти незалежної України, що і стало остаточною підтвердженням агресивних намірів РФ до світового цивілізованого співтовариства.

Використана література:

1. Тымчук Д. О деятельности российских спецслужб на востоке Украины. URL: <http://sprotyv.info/ru/news/50-po-deyatelnosti-rossijskih-specsluzhb-na-vostoke-ukrainy> (дата звернення: 17.05.2015).
2. Жегулев И. «Если бы нас не поддержал Патрушев, в Крыму стоял бы американский флот». Интервью крымского политика Леонида Грача о том, как ФСБ помогала Крыму с 2005 года. URL: https://meduza.io/feature/2017/03/21/esli-by-nas-ne-podderzhal-patrushev-v-krymu-stoyalbyamerikanskiyflot?utm_source=facebook.com&utm_medium=share_fb&utm_campaign=share (дата звернення: 25.04.2017).
3. Полторы тысячи сотрудников ФСБ круглосуточно сеют панику в соцсетях среди украинцев. URL: <https://www.obozrevatel.com/politics/28351-poltoryi-tyisyachi-sotrudnikov-fsb-kruglosutochno-seyut-paniku-v-sotsialnyih-setyah.htm> (дата звернення: 18.09.2016).
4. Holloway M. How Russia Weaponized Social Media in Crimea. URL: http://www.realcleardefense.com/articles/2017/05/10/how_russia_weaponized_social_media_in_cri mea_111352.html (дата звернення: 25.06.2016).
5. Мандро И., Гибер Н. Новый арсенал фирмы «Россия». Цикл «Информационные войны Кремля» о том, как Москва разрабатывала и реализовала стратегию «гибридного»

конфликта в інформаційній сфері і інтернеті. URL: <http://inosmi.ru/politic/20170307/238837275.html> (дата звернення: 27.09.2017).

6. Гармажапова А. Где живут тролли. И кто их кормит. Новая газета. 2013. №100. 09 сентября.

7. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html> (дата звернення: 15.07.2017).

8. Друзенко Г. Геополитика от Патриарха: Царство Небесное vs «Русский мир». Зеркало недели: газета. 2009. 13 ноября.

9. Блок НАТО разошелся на блокпакеты. Коммерсант: газета. 2008. 07 апреля.

10. Павловский Г. Власти, эмоции и протесты в России. Выступление на конференции в Берлине (май 2014 года). URL: <http://gefter.ru/archive/12661> (дата звернення: 30.08.2016).

11. Тымчук Д. Украина в прицеле российской пропаганды: «информационная беззащитность» и ее результаты. URL: <http://sprotyv.info/ru/news/2976-ukraina-v-pricele-rossiyskoj-propagandy-informacionnaya-bezzashchitnost-i-ee-rezultaty> (дата звернення: 02.06.2017).

12. Буквол Т. Западный взгляд на российские силы специального назначения в Крыму и на Донбассе. URL: <http://periscope2.ru/2017/03/07/8627/> (дата звернення: 17.06.2017).
перевірити та за наявності вказати авторство

13. Барабанов М. Испытание «нового облика». Украинский конфликт и военная реформа в России. URL: <http://www.globalaffairs.ru/number/Ispytanie-novogo-oblika-17097> (дата звернення: 16. 06.2016).

Demartyno A. On the eve of the annexation of the Crimea: the driving forces of the aggressive foreign policy course of the Russian Federation

The article studies the driving forces of the aggressive foreign policy course of the Russian Federation on the eve of the annexation of the Crimea. The latter is viewed as a planned, carefully prepared special operation that was implemented under the leadership of Russian President V. Putin and his close associates with the tacit consent of the establishment and the bulk of the Russian people. The motive forces of Russian aggression are: the desire of the Russian ruling elite to secure its domestic domination; Approbation of methods and tools of information war; the involvement of illegal armed formations as an important subject of conducting a «hybrid war»; the use of the ideological potential of the Russian Orthodox Church, etc.

Keywords: annexation of Crimea, hybrid war, aggression, political propaganda, information war.

УДК 327.8: 15

Калініченко Б. М.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРПРОПАГАНДИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У статті розглядається поняття «контрпропаганда», визначаються сутнісні риси та функції цього явища. Розкриваються методи наступальної та оборонної контрпропаганди. Виокремлюються специфічні риси реалізації контрпропаганди в умовах гібридної війни.

Ключові слова: гібридна війна, контрпропаганда, наступальна контрпропаганда, оборонна контрпропаганда.

Сьогодні характер ведення військового конфлікту абсолютно змінився. Якщо раніше під війною розумілося суто збройне протистояння за територію та ресурси, то тепер має